

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Klugiewicz

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Marka Zajkowskiego,

w sprawie **S. A.**

skazanego z art. 200 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 23 maja 2023 r.,

kasacji, wniesionych przez prokuratora i obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 28 października 2021 r., sygn. akt VII Ka 626/21,

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Częstochowie

z dnia 13 czerwca 2019 r., sygn. akt IV K 1076/18,

1. uchyla zaskarżony wyrok odnośnie wymiaru kary łącznej i przekazuje sprawę w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Częstochowie w postępowaniu odwoławczym, w pozostałym zaś zakresie kasację obrońcy uznaje za oczywiście bezzasadną i w tej części obciąża skazanego kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego;

2. zarządza zwrot S. A. opłaty od kasacji w kwocie 450 złotych.

UZASADNIENIE

Oskarżony **S. A.** został oskarżony o to, że w okresie od grudnia 2015 r. do 24 grudnia 2016 r. w C. - w miejscu zamieszkania, znęcał się psychicznie nad swoją małoletnią córką W. A., poprzez zakłócanie spoczynku nocnego, stosowanie wyzwisk, obarczanie tęsknotą za byłą żoną, a matką pokrzywdzonej, wywieranie presji na córce by ta sprawiła, aby jej matka wróciła do niego, porównywanie w sensie pejoratywnym do matki, szantaż emocjonalny, prezentowanie zachowań autodestrukcyjnych w obecności córki w postaci okaleczania rąk przy użyciu szkła, następstwem czego było podjęcie przez pokrzywdzoną w nocy z 16 na 17 sierpnia 2017 r. próby samobójczej poprzez zażycie około 30 tabletek leków: „N.”, „S.”, „P.” oraz „C.”, tj. o czyn z art. 207 § 1 i 3 k.k. Nadto S. A. został oskarżony o to, że w okresie od grudnia 2015 r. do 24 grudnia 2016 r. w C. - w miejscu zamieszkania, działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, nadużywając stosunku zależności wynikającego z relacji rodzic-dziecko oraz faktu wspólnego zamieszkiwania po rozwodzie z matką pokrzywdzonej, orzeczonemu w dniu 2 grudnia 2015 r., gdzie w wyroku ustalono miejsce zamieszkania dziecka w każdorazowym miejscu zamieszkania ojca, doprowadzał swoją małoletnią córkę W. A. do poddawania się innym czynnościom seksualnym, poprzez dotykanie pokrzywdzonej swoją ręką w okolicach piersi, dotknięcie w okolicę krocza i pośladków, tj. o czyn z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 199 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 12 k.k.

Wyrokiem z dnia 13 czerwca 2019 r. Sąd Rejonowy w Częstochowie, sygn. akt IV K 1076/18, uznał S. A. za winnego popełnienia czynu z art. 207 § 1 k.k., przyjmując, że zachowanie oskarżonego nie wyczerpało znamion stypizowanych w art. 207 § 3 k.k. i za ten czyn wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności. Ponadto Sąd Rejonowy uznał oskarżonego za winnego popełnienia czynu z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 199 § 2 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. i za to na mocy art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k., wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności. Sąd I instancji połączył wymierzone oskarżonemu kary węzłem kary łącznej, ustalając jej wymiar na 2 lata i 6 miesięcy pozbawienia

wolności. Ponadto Sąd orzekł o zaliczeniu okresu rzeczywistego pozbawienia wolności na poczet kary łącznej i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Po rozpoznaniu apelacji, Sąd Okręgowy w Częstochowie wyrokiem z dnia 25 listopada 2019 r., sygn. akt VII Ka 918/19, zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że w zakresie opisu czynu przypisanego oskarżonemu w punkcie drugim przyjął czasokres jego popełnienia od grudnia 2014 r. do początku grudnia 2015 r. oraz zmienił kwalifikację prawną tego czynu poprzez wskazanie w podstawie skazania i wymiaru kary w miejsce art. 12 k.k. przepisu art. 12 § 1 k.k., a także poprzez wyeliminowanie z punktu 3 zaskarżonego wyroku § 3 przywołanego wraz z normą art. 85 k.k. Ponadto Sąd II instancji obniżył wymiar kary łącznej wymierzonej oskarżonemu do 2 lat pozbawienia wolności. Pozostała część orzeczenia pierwszoinstancyjnego została utrzymana w mocy.

Kasację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł jego obrońca,

Rozpoznając kasację Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2021 r., w sprawie IV KK 100/20, uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 25 listopada 2019 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że zasadny był zarzut naruszenia przez Sąd odwoławczy art. 434 § 1 k.p.k., poprzez poczynienie przez Sąd Okręgowy nowych ustaleń faktycznych na niekorzyść skazanego, w zakresie w jakim ustalenia te nie były zaskarżone przez oskarżyciela publicznego na niekorzyść oskarżonego.

Sąd II instancji, po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 28 października 2021 r., sygn. akt VII Ka 626/21, zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że w punkcie 2 orzeczenia wskazał jako podstawę prawną skazania art. 12 § 1 k.k. i wyeliminował z podstawy prawnej wymiaru kary art. 12 k.k., a także poprzez wyeliminowanie z punktu 3 orzeczenia, w zakresie podstawy prawnej wymiaru kary łącznej, § 2 i § 3 art. 85 k.k. W pozostałej części Sąd Okręgowy utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie i zaliczył oskarżonemu na poczet kary okres rzeczywistego pozbawienia wolności, a także rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Kasacje od tego wyroku wnieśli obrońca skazanego oraz Prokurator Rejonowy Częstochowa – Południe w Częstochowie.

Obrońca skazanego zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzucił:

1. rażące naruszenie prawa mające istotny wpływ na treść wyroku, a mianowicie naruszenie zasady *reformationis in peius* (art.434 k.p.k.) poprzez utrzymanie w mocy wyroku Sądu Rejonowego w zakresie kary łącznej w wymiarze 2 lat i 6 miesięcy mimo złagodzenia wymiaru kary łącznej przez Sąd Okręgowy w wyroku z dnia 25 listopada 2019 r., sygn.. akt VII Ka 917/19, który to wyrok został uchylony przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV KK 100/20, na skutek kasacji wniesionej jedynie na korzyść oskarżonego, co w oczywisty sposób stanowi pogorszenie sytuacji oskarżonego;
 2. rażące naruszenie prawa mające istotny wpływ na treść wyroku, tj. naruszenie zasady *reformationis in peius* (art.434 k.p.k.) poprzez zmianę ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy w sprawie VII Ka 917/19 z dnia 25 listopada 2019, w zakresie w jakim Sąd ten przyjął, iż czyn został przez oskarżonego popełniony w okresie od grudnia 2015 roku do grudnia 2016 roku, który to wyrok został uchylony przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV KK 100/20, na skutek kasacji wniesionej jedynie na korzyść oskarżonego, co w oczywisty sposób stanowi pogorszenie sytuacji oskarżonego;
 3. bezstronności organu procesowego (art. 4 k.p.k.), zasady „*in dubio pro reo*” (art. 5 § 2 k.p.k.), jak również zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego (art. 7 k.p.k.) przez przyjęcie, że czyny opisane w punkcie 1 i 2 aktu oskarżenia zostały popełnione w okresie od grudnia 2015 roku do grudnia 2016 roku - w sytuacji, gdy W. A. faktycznie od czerwca 2016 roku nie mieszkała wspólnie z ojcem, co znajduje potwierdzenie w zeznaniach matki, która zeznała, iż nie płaciła alimentów na małoletnią córkę gdyż córka mieszkała razem z nią, a nie z ojcem;
 4. rażące naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na treść wyroku poprzez obrazę art. 410 k.p.k. gdyż podstawą wyroku nie był „całokształt” materiału dowodowego, albowiem nie oceniono wszystkich dowodów, w tym m.in. opinii biegłych badających oskarżonego w zakresie zachowań seksualnych i psychologicznych (brak zaburzeń preferencji seksualnych), zeznań świadka J. W. i opinii psychologicznej w tym zakresie

potwierdzającej prawidłowość spostrzeżeń świadka, stąd też nie dokonano istotnych w sprawie ustaleń faktycznych na podstawie pominiętych dowodów.

Podnosząc powyższe zarzuty obrońca wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 28 października 2021 r roku i utrzymanego w nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 13 czerwca 2019 r. oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd właściwy.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Rejonowy Prokuratury Rejonowej Częstochowa – Południe w Częstochowie podzielił zarzut z pkt 1 kasacji obrońcy skazanego i wniósł, w tej części o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Częstochowie.

Prokurator Rejonowy Częstochowa – Południe w Częstochowie we wniesionej kasacji zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił rażące naruszenie prawa, a to art. 443 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść orzeczenia w zakresie orzeczenia o karze łącznej, co polegało na orzeczeniu kary 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności - w sytuacji, gdy sąd odwoławczy orzekał w wyniku kasacji wniesionej na korzyść skazanego, po uchyleniu poprzedniego wyroku, mocą którego S. A. wymierzono karę 2 lat pozbawienia wolności.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Częstochowie w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje okazały się zasadne – z tym, że w zakresie kasacji obrońcy skazanego zasadny okazał się jedynie zarzut sformułowany w punkcie pierwszym dotyczącym naruszenia zakazu *reformationis in peius*.

Z uwagi na kierunek rozstrzygnięcia, Sąd Najwyższy poświęci uwagę tym zagadnieniom, które zadecydowały o uchyleniu w części zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego i wydania orzeczenia następczego w postaci przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W pozostałym zakresie kasacja obrońcy skazanego jest oczywiście bezzasadna co, w świetle treści przepisu art. 535 § 3 k.p.k., zwalnia Sąd Najwyższy od odniesienia się do innych zarzutów w niniejszym uzasadnieniu.

Rację ma zarówno prokurator, jak i obrońca skazanego, że w przedmiotowej

sprawie zaistniała określona sytuacja procesowa, po uchyleniu przez Sąd Najwyższy pierwszego orzeczenia Sądu odwoławczego (sygn. akt VII Ka 918/19), przez rozpoznający ponownie sprawę Sąd Okręgowy w Częstochowie (sygn. akt VII Ka 626/21), który wydał orzeczenie w swej istocie surowsze dla skazanego niż orzeczenie pierwotnie wydane przez Sąd II instancji.

Wskazać bowiem trzeba, że w toku orzekania w niniejszej sprawie, po uchyleniu sprawy przez Sąd Najwyższy zgodnie z wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2021 roku w sprawie sygn. akt IV KK 100/20, w związku z wywiedzeniem kasacji przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 28 października 2021 r., w sprawie sygn. akt VII Ka 626/21 doszło do naruszenia prawa procesowego, poprzez naruszenie zasady *reformationis in peius* (art. 443 k.p.k.), tj. utrzymanie w mocy wyroku Sądu Rejonowego, w zakresie kary łącznej w wymiarze 2 lat i 6 miesięcy mimo złagodzenia wymiaru kary łącznej do lat 2 przez Sąd Okręgowy, w sprawie sygn. akt VII Ka 918/19 orzeczonej wyrokiem z dnia 25 listopada 2019, które to orzeczenie zostało uchylone przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV KK 100/20, na skutek kasacji wniesionej jedynie na korzyść oskarżonego, co istotnie stanowi niewątpliwe pogorszenie sytuacji prawnej oskarżonego.

Zgodnie z dyspozycją art. 443 k.p.k., w razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie to było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego albo na korzyść oskarżonego w warunkach określonych w art. 434 § 4 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, prawidłowe zastosowanie przedmiotowej normy w toku postępowania odwoławczego prowadzonego na skutek uchylenia wyroku Sądu II instancji przez Sąd Najwyższy, skutkować musiało koniecznością zmiany rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego odnośnie kary łącznej wymierzonej S. A. co najwyżej do wymiaru 2 lat pozbawienia wolności. Wydane przez Sąd Okręgowy w dniu 28 października 2021 r. rozstrzygnięcie w zakresie utrzymania w mocy

orzeczenia Sądu Rejonowego w przedmiocie kary łącznej wymierzonej oskarżonemu pozostaje w rażącej sprzeczności ze stosowaną wprost normą art. 443 k.p.k. skoro utrzymano w mocy karę łączną w wysokości 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Jednocześnie zaznaczyć należy, że wyżej opisane naruszenie przepisu art. 443 k.p.k. miało charakter rażący i w sposób istotny oddziaływało na treść zaskarżonego orzeczenia. Orzekając surowszą karę łączną pozbawienia wolności, Sąd *ad quem* rażąco naruszył jedną z podstawowych norm gwarancyjnych dotyczących procesu karnego. Zakaz *reformationis in peius*, zawarty w art. 434 k.p.k. (tzw. bezpośredni zakaz pogarszania sytuacji prawnej oskarżonego) i w art. 443 k.p.k. (tzw. pośredni zakaz) gwarantuje oskarżonemu, że wniesienie przez niego środka odwoławczego nie spowoduje dla niego skutków niekorzystnych. Wyjątki od tego zakazu określone są w art. 443 *in fine* k.p.k., art. 434 § 3 k.p.k. i art. 93 i 94 k.p.k. Żaden z nich nie dotyczy skazanego S. A. w tym postępowaniu.

Wpływ uchybienia Sądu odwoławczego na treść zaskarżonego nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia wyroku jest oczywisty. Uchylenie zaskarżonego wyroku przez Sąd Najwyższy dotyczy jedynie kary łącznej pozbawienia wolności, która winna być na nowo, prawidłowo ukształtowana. Zaznaczyć trzeba, że w tym aspekcie Sąd odwoławczy, wbrew stanowisku prokuratora wyrażonego w uzasadnieniu kasacji, nie dokonywał nowych ustaleń faktycznych, tylko błędnie orzekł rozmiar kary łącznej.

Procedując ponownie w postępowaniu odwoławczym Sąd Okręgowy będzie kierował się poczynionymi uwagami i zobowiązany będzie respektować wskazany zakaz *reformationis in peius*, z niezbędnym uwzględnieniem zasady względności ustawy karnej (art. 4 § 1 k.k.).